

УДК 351

Осипенко Р.І.,

здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування
Національної академії внутрішніх справ

СПОСОБИ ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ

У статті визначено типові способи фінансування тероризму в Україні, проведено їх детальне дослідження, визначено специфічні особливості вчинення злочину, передбаченого статтею 258⁵ КК України.

Ключові слова: фінансування тероризму, спосіб фінансування, матеріальна винагорода, збір фінансових ресурсів.

Осипенко Р.И.,

соискатель научной лаборатории по проблемам досудебного расследования
Национальной академии внутренних дел

СПОСОБЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ ТЕРРОРИЗМА

В статье определены типичные способы финансирования терроризма в Украине, проведения их детальное исследование, определены специфические особенности совершения преступления, предусмотренного статьей 258⁵ УК Украины.

Ключевые слова: финансирование терроризма, способ финансирования, материальное вознаграждение, сбор финансовых ресурсов.

Osipenko R.I.,

Researcher Science Laboratory on the problems of pre-trial investigation
of the National Academy of Internal Affairs

THE METHODS OF TERRORIST FINANCING

In the article the typical methods of terrorist financing in Ukraine held their detailed study determined the specific features of the crime under Article 258⁵ of the Criminal Code of Ukraine.

Keywords: terrorist financing, method of financing, financial compensation, collecting financial resources

Актуальність проблематики. Фінансування тероризму – вид злочинної діяльності, який вимагає особливої уваги зі сторони правоохоронних органів, оскільки створює реальну загрозу не тільки для суспільства, а й для державного суверенітету та державної цілісності. В силу специфічності досліджуваного злочину, перед оперативними підрозділами постають питання щодо пошуку шляхів, механізмів способів вчинення фінансування тероризму на основі знання яких вибудовується цілісна система протидії цьому злочинному діянню.

Ступінь наукової розробки проблеми. Дослідження способів фінансуванню тероризму було предметом наукових досліджень таких науковців як: В. В. Драний, В. В., Л. В. Новікова, В.В. Ульянова, О.В. Шамара, О.А. Шевченко тощо. Проте, з урахування особливостей злочину передбаченого статтею 258⁵ КК України дослідження способів фінансування тероризму набуває особливого значення у процесі протидії цього злочинного діяння оперативними підрозділами МВС України.

Метою статті є визначення найбільш типових способів фінансування тероризму в Україні на основі проведення аналізу чинного законодавства, думки науковці з цього питання та існуючої практики правоохоронних органів у протидії фінансування тероризму.

Виклад матеріалу. Ефективна протидія фінансування тероризму неможлива без визначення конкретних способів фінансового забезпечення, тобто матеріального оснащення їхньої протиправної діяльності.

На даний час фінансування тероризму характеризуються широким спектром способів вчинення цього злочинного діяння, які передбачені в законодавчих актах, науці та практичній діяльності правоохоронних органів.

В зв'язку з цим, досліджуючи дане питання, нами поставлено завдання визначити способи фінансування тероризму, що надасть можливість оперативному працівникові своєчасно виявляти, та загалом протидіяти даному злочину.

Першу групу способів вчинення фінансування тероризму визначають законодавчі акти. Так, ст. 25 Законом України «Про боротьбу з тероризмом», закріплено основні способи фінансового або матеріального забезпечення терористичної діяльності, до яких відносяться: фінансування терористів, терористичних груп (терористичних організацій); надання або збирання коштів безпосередньо чи опосередковано з наміром використання їх для вчинення терористичних актів чи злочинів терористичної спрямованості; провадження операцій з коштами та іншими фінансовими активами: фізичних осіб, які вчиняли чи намагалися вчинити терористичні акти чи злочини терористичної спрямованості або брали участь у їх вчиненні чи сприяли вчиненню; юридичних осіб, майно яких безпосередньо чи опосередковано перебуває у власності чи під контролем терористів або осіб, які сприяють тероризму; юридичних і фізичних осіб, які діють від імені чи за вказівкою терористів або осіб, що сприяють тероризму, включаючи кошти, одержані або придбані з використанням об'єктів власності, що безпосередньо чи опосередковано перебувають у власності чи під контролем осіб, які сприяють тероризму, або пов'язаних з ними юридичних і фізичних осіб; надання коштів, інших фінансових активів чи економічних ресурсів, відповідних послуг безпосередньо чи опосередковано для використання в інтересах фізичних осіб, які вчиняють терористичні акти або сприяють чи беруть участь у їх вчиненні, чи в інтересах юридичних осіб, майно яких безпосередньо чи опосередковано перебуває у власності чи під контролем терористів або осіб, які сприяють тероризму, а також юридичних і фізичних осіб, які діють від імені чи за вказівкою зазначених осіб [1].

З вказаного вище бачимо, що у вітчизняному законодавстві визначено основні способи фінансування тероризму, які зводяться до: надання грошових коштів або предметів матеріального світу направлених на забезпечення тероризму; збирання цих грошових коштів або предметів матеріального світу.

Надання грошових коштів або предметів матеріального світу направлених на забезпечення тероризму полягає в тому, ця діяльність як правило здійснюється шляхом переведення грошових коштів з банківських установ, які знаходяться на території України чи за її межами, а також така діяльність здійснюється некомерційними міжнародними організаціями, які спрямовують свої кошти на фінансування тероризму або під виглядом гуманітарної допомоги надають майно терористам.

Іншим визначеним нами способом фінансування тероризму є збирання фінансового або матеріального забезпечення терористичної діяльності, шляхом підшукування, отримання, накопичення чи заощадження коштів чи майна.

Крім того, важливим у процесі дослідження способів фінансування тероризму є наукові розробки, які проводили сфері пошуку та розв'язання проблем щодо протидії фінансування тероризму в Україні. На думку О. В. Шамари, під способами фінансування тероризму слід розуміти надання та збирання коштів. Наданням коштів

полягає у активній дії, яка проявляється у вигляді передачі, переказу, пересилання чи переправлення іншим шляхом коштів адресату. Збирання (збір) коштів ученим розуміється як активна дія, суть якої полягає в можливості брати кошти з багатьох (різних) джерел [2, с. 106].

Про те, визначення способів фінансування тероризму О. В. Шамарою є далеко не повним, тому що це злочинне діяння увібрало у собі різні форми прояву, мета яких є фінансування терористичної діяльності.

Більш повно описує способи вчинення фінансування тероризму В.В. Драний, до яких він відносить: безпосереднє передавання, переказ за допомогою банків та інших установ, переказ через так звані ісламські банки, використання розвинених небанківських (альтернативних) систем міжнародних переказів грошових коштів, перевезення готівкових коштів спеціальними кур'єрами, використання «фірм-оболонок» та підставних фізичних осіб [3, с. 13].

Але поряд з науковим визначенням способів фінансування тероризму у процесі протидії цьому злочинному діянню, необхідно у повній мірі розкрити ті способи фінансування тероризму з якими у повсякденній діяльності стикаються правоохоронні органи.

На підставі цього відповідно до практичної діяльності правоохоронних органів [4], можна виділити основні способи здійснення фінансування терористичної діяльності до яких слід віднести: добровільна передача власних готівкових коштів фізичними особами представникам терористичних та/або сепаратистських організацій; перерахування грошових коштів на карткові рахунки членів терористичних угруповань; несанкціоноване списання грошових коштів із рахунків юридичних осіб; матеріальне забезпечення терористичних угруповань особами, використовуючи своє службове становище; вимагання фінансової допомоги у суб'єктів господарської діяльності особами, використовуючи своє службове становище; використання фіктивних фінансових структур для отримання готівкових коштів; вчинення грабежів, розбоїв, викрадення людей з метою отримання грошових коштів; збір коштів у соціальних мережах під виглядом благодійної допомоги групою фізичних осіб; перерахування грошових коштів за допомогою електронних платіжних систем на адресу підставних осіб.

Вказаний вище поділ є досить умовним, це пояснюється тим, що схеми фінансування тероризму можуть поєднувати різні вищезазначені елементи. Про те, з метою класифікації окремих способів фінансування тероризму нами буде здійснено розгляд найбільш розповсюджених схемах фінансування тероризму з позиції практичної діяльності правоохоронних органів.

Фінансування терористичних організацій здійснюється із різних джерел доходів. У разі, якщо походження коштів здійснюється легально, тобто відповідно до існуючих норм законодавства, то даний спосіб фінансування буде характеризуватися використанням простих, повсякденних, швидких та зручних методів переказу, фінансових інструментах. Необхідно наголосити на тому, що такі операції не будуть відрізнятися від багатьох аналогічних, що проводять фінансові посередники. При мінімальних сумах переказу, особам причетним до фінансування тероризму навіть можливо уникнути процедури ідентифікації, що буде виключати їхнє покарання. Так, з

метою уникнення процедур обов'язкового фінансового моніторингу, відбувається залучення посередників, тобто в такому разі фінансові операції спрямовані на фінансування тероризму проводяться через різні фінансові установи, або суми фінансової операції подрібнюються, такий спосіб є надійним засобом маскування[4].

Якщо походження коштів є незаконним, фінансування тероризму ускладнюються елементами, спрямованими на мінімізацію ризиків виявлення зв'язку між коштами та джерелом їх походження. В таких випадках злочинці вдаються до методів розміщення злочинних доходів та їх розшарування. Це здійснюється шляхом зміни форми активу, використання різних фінансових інструментів, підставних осіб тощо. Дані способи мають певні аналогії із схемами легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, з тією різницею, що реалізуються без останньої фази – інтеграції коштів у фінансову систему, проте із подальшим переказом коштів кінцевому одержувачу. В даному випадку, схеми фінансування тероризму мають високий ризик бути викритими суб'єктами фінансового моніторингу.

Поряд з тим, необхідно також зазначити і найбільш типові напрями фінансування тероризму, до яких відносяться внутрішній, пов'язаний із надходженням грошових коштів та матеріально-технічного забезпечення від різних злочинних груп, які здійснюють свою діяльність на території України і зовнішній, пов'язаний з міжнародною допомогою, яка надходить від різних міжнародних організацій різного виду діяльності, метою яких є фінансування тероризму на території України.

Так з урахуванням зазначеної вище інформації про фінансування тероризму здійснимо розгляд основних способів фінансування цієї злочинної діяльності, яка підриває державний суверенітет, життя, здоров'я та благополуччя громадян.

Несанкціоноване списання. Фінансування тероризму може здійснюватися за рахунок законно одержаних джерел фінансування, однак наявні факти свідчать про використання злочинцями нових інформаційних технологій, як безпосереднього інструменту злочину. Основна привабливість цього інструменту полягає у відсутності прямого контакту з «жертвою». Прикладом такого способу може бути наступне. У 2014 році з поточного банківського рахунку юридичної особи, область місцезнаходження якої межує з зоною проведення антитерористичної операції (АТО) та рахунок якої було відкрито за чотири місяці до початку здійснення несанкціонованих операцій, невстановленими особами незаконно перераховано на розрахункові рахунки двох юридичних осіб, що безпосередньо знаходяться у зоні АТО грошові кошти у розмірі 1,6 млн.грн., які в подальшому використовувалися останніми для фінансового та матеріального забезпечення терористичної діяльності [4].

Злочини у сфері паливно-енергетичному комплексі. В даному випадку фінансування терористичної діяльності здійснюється за рахунок об'єктів, які здійснюють видобуток надр. Це пов'язано з тим, що на тимчасово окупованих територіях України, залишилась значна кількість діючих шахт із видобутку вугілля, доходи від реалізації якого представниками терористичних організацій спрямовується на підтримання своєї незаконної діяльності.

Відповідно до інформації оперативних підрозділів, фінансово-господарська діяльність більшості шахт, які контролюються ватажками терористів на території невизнаних республік спрямована на реалізацію вугілля на території інших держав за

значно заниженими цінами, доходи від яких зосереджуються в руках злочинців і направляються на підтримання боездатності терористичних угруповань.

Інтерес терористичних груп до цієї сфери пояснюється її високою рентабельністю та відсутністю будь-яких вкладень, так як шахти, що залишились на тимчасово окупованих території фактично були «відібрані» у держави та підприємців і незаконно націоналізовані, так званими урядами самопроголошених республік.

Приклад. Правоохоронними органами отримана інформація про те що службові особи шахти «Ф», яка підконтрольна незаконним озброєним угруповання уклали декілька угод із невстановленими службовими особами ТОВ «І» про поставку вугілля на територію іншої держави за цінами нижчими, частину прибутку від проведених фінансово-господарських операцій було передано незаконним озброєним формуванням.

Визначивши типові способі фінансування тероризму, які закріплено в законодавстві науці та практиці потрібно також відмітити те, що фінансування тероризму здійснюється за рахунок походження нелегальних джерел, тобто набуті злочинним шляхом або за допомогою легального походження коштів чи матеріального забезпечення, тобто законної підприємницької діяльності, благодійництва тощо.

Визначаючи першу групу джерел фінансування, потрібно відмітити те, що фінансування тероризму, тобто отримання коштів, які спрямовані на фінансування цієї злочинної діяльності є похідними або результатом діяльності від вчинення інших видів злочинів до яких слід віднести: торгівля наркотиками, зброєю, торгівля людьми тощо. Дана група способів є надзвичайно небезпечна для суспільства, це пояснюється тим, що вчинюються ряд злочинів (торгівля наркотиками, людьми, зброєю), які негативно відбиваються на криміногенній обстановці в Україні, грошові кошти від яких направляються на фінансування тероризму. При вчиненні таких злочинів вони додатково кваліфікуються в залежності від конкретного злочину разом із ст. 258⁵ КК України.

Що стосується другої групи джерел фінансування тероризму, то вона полягає в легальному походженні грошових коштів, які спрямовуються на фінансування тероризму. Грошові кошти, які є предметом фінансування тероризму в контексті розгляду джерел походження грошових коштів отримуються від добровільних пожертв окремих осіб направлених на підтримку терористичної діяльності, вони передаються як частина від прибутку суб'єктів господарської діяльності, відправлення матеріального забезпечення для терористів під виглядом гуманітарної допомоги для населення.

Висновки. Таким чином, нами було визначено найбільш типові способи фінансування тероризму в Україні здійснено їхню характеристику. Визначено способи фінансування тероризму з урахуванням законодавства, думок науковців, а також практичної діяльності правоохоронних органів. Поряд з цим приділено увагу походженню джерел фінансування тероризму, які поділяються на легальні та нелегальні.

Список використаних джерел:

1. Про боротьбу з тероризмом : Законом України 20 бер. 2003 року № 638-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. - № 25. - Ст. 180.
2. Шамара О.В. «Фінансування тероризму» — «фінансування терористичної діяльності» : співвідношення понять та їх розуміння для застосування у правозастосовчій практиці/ О.В. Шамара // Науково-практичний

збірник Національної академії наук України і Служби безпеки України «Державна безпека України». - 2011. – № 20. – С. 104-109.

3. Драний В.В. Кримінально-правова характеристика фінансування тероризму дис... канд. юр. наук: 12.00.08 / Драний Валерій Вікторович. - К., 2013. – 183 с.

4. Актуальні методи, способи та фінансові інструменти фінансування тероризму та сепаратизму.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/site_docs/2014/20141229/tipolog2014.pdf.

References:

1. On Fighting Terrorism: Law of Ukraine on March 20, 2003 № 638-IV // Supreme Council of Ukraine (BD). - 2003. № 25. Art. 180.

2. Shamar A. "Financing of Terrorism" - "terrorist financing": the ratio of the concepts and their understanding for application in law enforcement / AV Shamar // Scientific and practical collection of the National Academy of Sciences of Ukraine and the Security Service of Ukraine "State Security of Ukraine". 2011. - № 20. - P. 104-109.

3. VV Lath Criminal legal description of terrorism financing dis ... candidate. jur. Sciences: 12.00.08 / Lath Valery. K., 2013. - 183 p.

4. Recent methods, techniques and financial instruments terrorist financing and separatyzmu.- [electronic resource]. - Access: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/site_docs/2014/20141229/tipolog2014.pdf

Рецензент: кандидат юридичних наук, доцент Сорока Л.В.

УДК: 351.746.1: 343.985

Хараберюш О.І.,

кандидат юридичних наук

заступник начальника головного відділу

Служби безпеки України в Донецькій області

НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ У ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ: ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ

У статті розглядаються чинники введення в кримінально-процесуальне законодавство негласних слідчих (розшукових) дій. Визначаються окремі проблеми використання оперативно-технічних засобів щодо протидії контрабанді.

Ключові слова: контрабанда, оперативно-розшукова діяльність, кримінальне провадження, негласні слідчі (розшукові) дії.

Хараберюш А.И.,

кандидат юридических наук

заместитель начальника главного отдела

Службы безопасности Украины в Донецкой области

НЕГЛАСНЫЕ СЛЕДСТВЕННЫЕ (РОЗЫСК) ДЕЙСТВИЯ В ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ КОНТРАБАНДЕ: ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ

В статье рассматриваются факторы введения в уголовно-процессуальное законодательство негласных следственных (розыскных) действий. Определяются отдельные проблемы использования оперативно-технических средств для противодействия контрабанде.

Ключевые слова: контрабанда, оперативно-розыскная деятельность, уголовное производство, негласные следственные (розыскные) действия.

Haraberyush O.I.,

Doctor of Law, Deputy Chief of Department

Security Service of Ukraine in Donetsk region

COVERT INVESTIGATOR (SEARCH) AT COUNTERACTING SMUGGLING: PROBLEMS OF USE